Φως Ιλαρόν

Μηνιαία Έκδοση της Ενορίας Αγίου Γεωργίου Περιβολίων Ρεθύμνου. Έτος 6ο, φ. 62. Νοέμβριος 2017

Ο άγιος Νεκτάριος και ο σύγχρονος άνθρωπος

Ο άγιος Νεκτάριος (9 Νοεμβρίου) είναι ένα σπάνιο και πολύτιμο μαργαριτάρι στον ωκεανό της ανθρώπινης Ιστορίας. Ένα μαργαριτάρι, που ξεχωρίζει, όχι μόνο σε σχέση με τους ανθρώπους της εποχής του, αλλά και με τους ανθρώπους κάθε εποχής. Και φυσικά, ξεχωρίζει και από τους ανθρώπους της δικής μας εποχής.

Τι είναι αυτό που τον κάνει να ξεχωρίζει;

Διαβάζοντας τη ζωή του αγίου Νεκταρίου, διαπιστώνουμε ότι είναι, κατά κάποιο τρόπο, ένας «τέλειος άνθρωπος».

Φυσικά, αυτός ο χαρακτηρισμός είναι ένα σχήμα λόγου. Τέλειος άνθρωπος μπορεί να χαρακτηριστεί μόνο ο Θεάνθρωπος Ιησούς Χριστός ή, το πολύ, και η Παναγία. Όμως υπάρχουν στην Ιστορία του χριστιανισμού μερικές προσωπικότητες, τόσο αγνές, φωτεινές και ανυποχώρητες (ανυποχώρητα ηθικές, ανυποχώρητα ταπεινές και ανυποχώρητα άγιες), σε ό,τι κι αν συμβαίνει στη ζωή τους, που, σε σύγκριση με εμάς, τους κοινούς ανθρώπους, δίνουν την εντύπωση της τελειότητας.

Ίσως δεν υπάρχει καλύτερη ψυχοθεραπεία από το να μελετάει κάποιος τη ζωή και το έργο τέτοιων προσωπικοτήτων. Η σύγκρισή μας με αυτές, αν και φανερώνει πόσο ατελείς είμαστε εμείς, όμως δεν μας προσβάλλει, ούτε μας συντρίβει (ώστε να μείνουμε πεσμένοι εκεί όπου πέφτουμε κάθε φορά), αλλά μας εμπνέει, για να ακολουθήσουμε το παράδειγμά τους, έστω και λίγο, και να πλησιάσουμε το Χριστό.

Υπάρχουν άγιοι, που διέπραξαν σοβαρά αμαρτήματα ή ακόμη και εγκλήματα και, στη συνέχεια, μετανόησαν και αγίασαν. Το δικό τους παράδειγμα δείχνει το δρόμο στον καθένα από μας – και ιδιαίτερα στους βαρέως αμαρτωλούς – για μετάνοια και σωτηρία. Είναι κι αυτοί πολύτιμα μαργαριτάρια, με το δικό τους τρόπο. Ο άγιος Νεκτάριος όμως από μικρό παιδί βάδισε το δρόμο του Χριστού, δεν φάνηκε να ξεστράτισε ποτέ, αλλά, ενώ όλος ο κόσμος ήταν βυθισμένος στην αμαρτία και όλες οι δυνάμεις της εποχής του είχαν στραφεί εναντίον του, εκείνος, σαν άτρωτος, προχωρούσε και ανηφόριζε στο Γολγοθά της αγιότητας, γεμάτος αγάπη και καλοσύνη για όλους και γεμάτος συγχώρηση για τους εχθρούς του.

Ας φωτίσουμε λοιπόν μερικά στοιχεία, που, κατά τη γνώμη μας, έχει να πει ο μεγάλος αυτός άγιος στον άνθρωπο της εποχής μας.

Κατ' αρχάς, ο άγιος Νεκτάριος μάς λέει πώς μπορούμε (με τη βοήθεια του Θεού) να μεγαλώσουμε τα παιδιά μας έτσι, ώστε να βρίσκονται πάντα κοντά στο Χριστό. Δε λέω «να γίνουν άγιοι», αλλά πάντως να βρίσκονται κοντά στο Χριστό. Τον ίδιο τον μεγάλωσαν η μητέρα του και η γιαγιά του, και ιδίως η δεύτερη του ενέπνευσε την πίστη, την ταπεινή καρδιά, την καλοσύνη και την αγάπη. Και, μαζί με την πίστη, τον δίδαξε και την αληθινή προσευχή, τον εκκλησιασμό, τη θεία κοινωνία και όλα τα στοιχεία της ορθόδοξης πνευματικής ζωής.

Έτσι, σε παιδική ακόμη ηλικία ο άγιος επιτέλεσε το πρώτο του θαύμα, γαληνεύοντας με την προσευχή του τη θάλασσα, για να μη βυθιστεί το πλοίο, με το οποίο ταξίδευε ο ίδιος και πολλοί άλλοι επιβάτες.

Εμείς κατά κανόνα μεγαλώνουμε τα παιδιά μας με τηλεόραση, κομπιούτερ και κινητό τηλέφωνο. Δεν τους δίνουμε τη συνήθεια να εκκλησιάζονται, να προσεύχονται, να κοινωνούν και γενικά να έχουν σχέση με το Χριστό. Ούτε εμείς, τις πιο πολλές φορές, δεν έχουμε τέτοια σχέση ή έχουμε μια επιφανειακή και πρόχειρη σχέση με την Εκκλησία. Να όμως, που ένα παιδί μπορεί να είναι όχι απλώς πιστό και καλό, αλλά και άγιο. Να που ένας έφηβος μπορεί να είναι πιστός και καλός, αλλά και άγιος.

Σε ηλικία δεκατριών ετών ο άγιος Νεκτάριος (που λεγόταν Αναστάσιος, πριν μεγαλώσει και γίνει μοναχός) έφυγε από το σπίτι του, αφού η οικογένειά του, λόγω φτώχειας, δεν μπορούσε να μεγαλώσει τα πολλά παιδιά της. Πήγε στην Κωνσταντινούπολη και δούλεψε ως υπάλληλος σ' ένα καπνοπωλείο. Και διαβάζουμε στο βιογραφικό του τα εξής:

«Η ζωή στη Κωνσταντινούπολη για τον Αναστάσιο ήταν σκληρή και δύσκολη τα πρώτα χρόνια της παραμονής του. Αρχικά εργάζεται σε συσκευαστήριο καπνού, όπου ο ιδιοκτήτης του φερόταν βάναυσα. Εργάζεται πολλές ώρες ημερησίως, δεν αμείβεται και πολλές φορές ξυλοκοπείται. Ο Αναστάσιος τα υπέμενε όλα αυτά, καθότι δεν ήθελε να μαθευτεί το δράμα το οποίο περνούσε στην οικογένεια του και λυπηθούν. Από την άλλη, θλίψη τον καταλάμβανε, γιατί αδυνατούσε να ενισχύσει οικονομικά την οικογένειά του, ενώ παράλληλα δεν μπορούσε να παρακολουθήσει μαθήματα στο σχολείο. Την κλίση, όμως, προς τον Θεό και στο Ευαγγέλιο, την έδειχνε από μικρός. Έτσι στο συσκευαστήριο μαζί με τον καπνό που πουλούσε, κάθε φορά έδινε και ένα μικρό χαρτάκι, το οποίο έγραφε κάποια ευαγγελική ρήση.

Η κατάσταση άλλαξε, όταν ένας έμπορος που είχε μαγαζί παράπλευρα από το συσκευαστήριο τον λυπήθηκε, όταν κάποια μέρα είδε ένα ξυλοδαρμό από το αφεντικό του, και έτσι τον πήρε στην δούλεψή του. Η κατάσταση μεταστράφηκε. Άρχισε να εργάζεται στο επιπλοποιείο του, με αποτέλεσμα οι ώρες εργασίας να μειωθούν, να έχει χρόνο για εκκλησιασμό, να πηγαίνει σχολείο, ενώ σύντομα η οικογένεια του τον ακολούθησε στην Κωνσταντινούπολη. Στην Πόλη κάθισε συνολικά 7 έτη και σε ηλικία 20 ετών την εγκατέλειψε, παρότι δεν ολοκλήρωσε την μόρφωσή του, για να πάει στο Λιθί της Χίου να εργαστεί ως δάσκαλος» (απόσπασμα από το σύντομο βιογραφικό του αγίου, που δημοσιεύεται στο Διαδίκτυο, στη Βικιπαίδεια).

Η ζωή των σημερινών παιδιών και εφήβων (και γενικά των σημερινών οικογενειών) σίγουρα είναι δύσκολη. Πείτε μου όμως αν συγκρίνεται με αυτές τις συνθήκες, υπό τις οποίες πέρασε την εφηβεία του ο άγιος. Και όμως εκείνος, αντί να απομακρύνεται συνεχώς από το Χριστό και την εκκλησία – όπως κάνουμε εμείς και μας ακολουθούν και τα παιδιά μας – συνεχώς πλησίαζε το Χριστό.

Να λοιπόν που οι συνθήκες δεν αποτελούν πραγματική δικαιολογία για την απομάκρυνσή μας.

Είπαμε πως η ζωή των σημερινών παιδιών και εφήβων (και γενικά των σημερινών οικογενειών) είναι δύσκολη. Αυτό όμως που την κάνει κυριολεκτικά ανυπόφορη, είναι η πνευματική σύγχυση, στην οποία έχει πέσει η συντριπτική πλειοψηφία των συνανθρώπων μας. Δεν ξέρουμε τι πιστεύουμε, δεν ξέρουμε ποια είναι η αλήθεια, αν ο Χριστός είναι η αλήθεια, αν υπάρχει ζωή μετά θάνατον, τι ακριβώς γίνεται στη θεία λειτουργία, αν πρέπει να προσευχόμαστε ή να κάνουμε γιόγκα (*), τι είναι η εξομολόγηση… Δεν ξέρουμε τίποτε πνευματικό, αλλά στριφογυρίζουμε εδώ κι εκεί σαν ζαλισμένα έντομα.

Από πού να πιαστούμε; Από το Ευαγγέλιο, φυσικά, αλλά και από τη βιογραφία κάποιων ανθρώπων, που μέσα σε μια ζωή γεμάτη δυσκολίες κρατήθηκαν, αντιστάθηκαν πνευματικά και έφτασαν στην τελειότητα, όπως ο άγιος Νεκτάριος.

Ας μην παραλείψουμε να τονίσουμε ότι ο άγιος Νεκτάριος γίνεται εξαιρετικά επίκαιρος, επειδή έζησε τόσο κοντά στην εποχή μας. Και κατά το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα αναδείχθηκαν πολλοί σημαντικοί άγιοι (ενώ και στον 21ο αιώνα ζουν σημαντικοί άγιοι), αλλά και ο άγιος Νεκτάριος έχει αυτό το πλεονέκτημα, ότι είναι σχεδόν σύγχρονός μας (κοιμήθηκε το 1920), συνεπώς έζησε σε συνθήκες παρόμοιες με τις δικές μας και όχι σε μια απροσδιόριστη και ξένη αρχαία εποχή.

Ως δάσκαλος και αργότερα ως επίσκοπος, ο άγιος Νεκτάριος δείχνει πολύ καλά τι δρόμο πρέπει να ακολουθήσουν οι εκπαιδευτικοί και οι κληρικοί.

Ως φοιτητής θεολογίας στην Αθήνα έζησε ξανά μέσα στη φτώχεια, αφού κάποιες φορές δεν είχε ούτε να πληρώσει το νοίκι του.

Και βέβαια κομβικό σημείο στη ζωή του είναι η συκοφάντησή του και ο διωγμός του από το πατριαρχείο Αλεξανδρείας, ο ερχομός του στην Ελλάδα (ένας πρόσφυγας της εποχής εκείνης – μια που σήμερα έχουμε και το προσφυγικό πρόβλημα), οι συκοφαντίες που τον ακολούθησαν ακόμη κι όταν προσπαθούσε να υπηρετήσει ως ιεροκήρυκας, ενώ στερούνταν ακόμη και τα απαραίτητα, και ο λαός τον αποδοκίμαζε, επηρεασμένος από την κακή φήμη που τον ακολουθούσε.

(*) Η γιόγκα, όπως έχουμε ξαναγράψει στο παρελθόν, είναι μια θρησκευτική τεχνική, με την οποία οι πιστοί του ινδουισμού (της πολυθεϊστικής θρησκείας της Ινδίας) προσπαθούν να αποκοπούν από τον κόσμο (που τον θεωρούν ψευδαίσθηση) και να ενωθούν με τους θεούς τους.

Όμως ο άγιος ποτέ δεν απάντησε στις κατηγορίες, ποτέ δεν παραπονέθηκε, ούτε κινήθηκε με μίσος ενάντια στους συκοφάντες του. Υπέμεινε το διωγμό του κυριολεκτικά σαν μιμητής του Χριστού.

Εμείς συχνά παραπονιόμαστε ότι κάποιοι μας κατατρέχουν. Μερικές φορές έχουμε δίκιο. Τις πιο πολλές φορές, μεγαλοποιούμε ασήμαντες καταστάσεις, λόγω του εγωισμού μας. Πάντως, σε όλες τις περιπτώσεις, το παράδειγμα του αγίου Νεκταρίου μας δείχνει το δρόμο.

Στη Ριζάρειο Ακαδημία, στην Αθήνα, όπου αργότερα τοποθετήθηκε ως διευθυντής, έδειξε πώς είναι ένας σωστός εκπαιδευτικός, ένας σωστός προϊστάμενος, ακόμη και ένας σωστός γονιός. Η καλοσύνη και η πραότητά του έμειναν παροιμιώδεις. Είναι γνωστό πλέον ότι για ένα διάστημα καθάριζε κρυφά τις τουαλέτες, ώστε το διοικητικό συμβούλιο να μην απολύσει μια καθαρίστρια, που έλειπε λόγω ασθενείας της. Είναι γνωστό ότι ποτέ δεν τιμώρησε σπουδαστή, αλλά, όταν κάποιος παρέβαινε τους κανονισμούς, ο άγιος τιμωρούσε τον εαυτό του με πλήρη νηστεία (ασιτία) μιας ημέρας – με αποτέλεσμα κανείς πια να μην παραβαίνει τους κανονισμούς, από σεβασμό και θαυμασμό προς αυτόν τον παράξενο διευθυντή.

Για να τα κάνεις αυτά, πρέπει να είσαι άγιος Νεκτάριος. Αλλά για να προσπαθήσουμε, έστω, να μιμηθούμε τις αρετές του, χρειάζεται απλώς όρεξη και αγάπη για το Χριστό και τον αδελφό μας και λιγότερη «αγάπη» για το εγώ μας.

Αργότερα, ο άγιος, με μια συντροφιά πνευματικών του θυγατέρων, ίδρυσε τη γνωστή μονή της Αγίας Τριάδας στην Αίγινα, τη σημερινή μονή του αγίου Νεκταρίου. Εκεί (αν και ο λαός γενικά τον αγάπησε και τον σεβάστηκε) τον περίμεναν νέα βάσανα. Το 1918 συκοφαντήθηκε ότι έχει ερωτικές σχέσεις με τις νεαρές μοναχές, ότι κάνει παιδιά μαζί τους, τα σκοτώνουν και τα ρίχνουν σ' ένα πηγάδι. Εισαγγελέας πήγε, γεμάτος ασέβεια και περιφρόνηση, και του πήρε κατάθεση ως ύποπτου αυτών των εγκλημάτων. Ο άγιος υπέστη ένα νέο σταυρό. Και με κάθε βήμα της ζωής του διδάσκει όλους μας.

Με την κοίμησή του, ως γνωστόν, σ' ένα ταπεινό θάλαμο του Αρεταίειου Νοσοκομείου Αθηνών, σημειώθηκε το πρώτο του θαύμα μετά θάνατον (γιατί, κι ενώ ζούσε, επίσης επιτελούσε θαύματα): ένας παράλυτος περπάτησε, όταν τοποθετήθηκαν τα ρούχα του αγίου πάνω στο κρεβάτι του.

Είπαμε ότι ο άγιος επιτελούσε θαύματα και ενώ ζούσε. Στο βιογραφικό του διαβάζουμε:

«Η εμφάνισή του στην Αίγινα συνδυάστηκε με δύο γεγονότα, με αποτέλεσμα να γίνει άμεσα λαοφιλής. Αρχικά θεράπευσε έναν δαιμονισμένο νέο, κάτι που γρήγορα μαθεύτηκε. Οι χωρικοί τότε τον επισκέφτηκαν, ζητώντας του να λειτουργήσει και να δεηθεί στον Θεό να βρέξει, διότι είχε 3 χρόνια να βρέξει στο νησί, με αποτέλεσμα να έχει προκληθεί εκτεταμένη ανομβρία και οικονομική ζημία. Ο ίδιος, με σύσσωμη παρουσία των νησιωτών, λειτούργησε και την ίδια μέρα άρχισε να βρέχει. Αυτά εκλήφθηκαν ως θεϊκά σημάδια από τους Αιγινήτες, με αποτέλεσμα να τον θεωρούν άγιο, ακόμα και εν ζωή».

Εκτός από όλα τα παραπάνω, ο άγιος Νεκτάριος ήταν ένας άνθρωπος με τεράστια μόρφωση και μεγάλος συγγραφέας, που έγραψε πολλά βιβλία, είτε απλά (για τον πολύ λαό), είτε μελέτες θεολογικές και ιστορικές, ισάξιες με βιβλία καθηγητών πανεπιστημίου. Ήταν επίσης σημαντικός ποιητής, με μεγάλο ποιητικό έργο, θρησκευτικού περιεχομένου, και ιδιαίτερα με ποιήματα που απευθύνονταν προς την Παναγία, την οποία υπεραγαπούσε. Το πιο γνωστό από τα ποιήματα αυτά είναι ο υπέροχος ύμνος «Αγνή Παρθένε Δέσποινα», που πολλές φορές στην εποχή μας ψάλλεται και στην εκκλησία.

Πριν λίγα χρόνια επανεκδόθηκε το πρώτο βιβλίο του, ο Θησαυρός Λογίων, μια μνημειώδης συλλογή αποσπασμάτων από την Αγία Γραφή, τους Πατέρες της Εκκλησίας και τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς, την οποία είχε αρχίσει να συγκεντρώνει από την ηλικία των 7 ετών!

Η τελευταία συκοφαντία κατά του αγίου είναι ότι, δήθεν, συμμετείχε στον αναθεματισμό του Ελευθερίου Βενιζέλου από τους μητροπολίτες της «Παλαιάς Ελλάδας» (δηλαδή Στερεάς Ελλάδας και Πελοποννήσου) το 1916, την εποχή του Εθνικού Διχασμού. Το γεγονός αυτό ασφαλώς είναι μια μελανή σελίδα στην ιστορία της νεώτερης ελλαδικής Εκκλησίας, που κατά διαστήματα επηρεάστηκε από τα πολιτικά πάθη. Όμως ο άγιος Νεκτάριος δεν ήταν αρχιερέας της Εκκλησίας της Ελλάδος (δεν ήταν δηλαδή μέλος της Ιεράς Συνόδου, του συμβουλίου των επισκόπων που διοικούσε την ελλαδική Εκκλησία), ποτέ δεν ανακατεύτηκε στην πολιτική ούτε ενεπλάκη στα πολιτικά μίση, ενώ η τιμή του ως αγίου, όπως είναι γνωστό, ξεκίνησε από τα Χανιά, την ιδιαίτερη πατρίδα του Ελευθερίου Βενιζέλου. Όλα αυτά και πολλά άλλα (καθώς και η απουσία οποιουδήποτε τεκμηρίου για συμμετοχή του στο γεγονός) φανερώνουν ότι η δήθεν συμμετοχή του στον αναθεματισμό του Βενιζέλου είναι μύθος.

Με πολύ λίγα λόγια, αυτός είναι ο άγιος Νεκτάριος. Βέβαια, δεν είπαμε πολλά. Θα μπορούσαμε να αναλύουμε μέρες ολόκληρες το μεγαλείο και το παράδειγμά του, παράδειγμα κατάλληλο για παιδιά, έφηβους, ενήλικες και ηλικιωμένους (μια που ο άγιος έδειξε τις αρετές του σε όλες τις φάσεις της ζωής του). Παράδειγμα κατάλληλο για φτωχούς και ευκατάστατους, μορφωμένους και ολιγογράμματους, εργάτες και εργοδότες, κληρικούς και λαϊκούς.

Ας είναι βοηθός μας ο άγιος Νεκτάριος, σε μας και στα παιδιά μας, σε όλη την κοινωνία και στην πατρίδα μας. Έτη πολλά και ευλογημένα με τις μεσιτείες του, αδελφοί. Παρακαλώ, εύχεσθε υπέρ ημών. Αμήν.

Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, ένας γίγαντας του πνεύματος (13 Νοεμβρίου)

Πρόκειται για έναν από τους μεγαλύτερους αγίους Πατέρες και διδασκάλους της ανθρωπότητας. Όσα γράψαμε παραπάνω για την αξία των μεγάλων αγίων, που φαίνονται «τέλειοι άνθρωποι» σε όλη τους τη ζωή, ισχύουν και στην περίπτωση του ιερού Χρυσοστόμου.

Έζησε από το 347 έως το 407 μ.Χ. Εκπληκτικά μορφωμένος, με καταγωγή από την Αντιόχεια της Συρίας, απήχθη από τους ανθρώπους του Βυζαντινού αυτοκράτορα Αρκάδιου και οδηγήθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όπου χειροτονήθηκε αρχιεπίσκοπος (όπως θα λέγαμε σήμερα, «οικουμενικός πατριάρχης»). Τον έφεραν εκεί με αυτό τον τρόπο, γιατί ήξεραν ότι είναι πολύ ταπεινός και δεν ήθελε ούτε αξιώματα, ούτε πλούτο ή δόξα, και αν του το έλεγαν δεν θα δεχόταν ποτέ να γίνει αρχιεπίσκοπος.

Ως αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ο άγιος έκανε τεράστιο έργο αγάπης και προσπάθησε να βοηθήσει όλους τους φτωχούς, τους αδύναμους και τους κατατρεγμένους της Πόλης. Δεν έκανε μόνο συσσίτια, αλλά ασκούσε και σκληρή κριτική στους πλούσιους, για τις αδικίες που έκαναν σε βάρος των φτωχών, ενώ έκανε κριτική ακόμη και στον αυτοκράτορα και τη σύζυγό του, όταν δε συμπεριφέρονταν σωστά στο λαό. Γενικά, κάθε διεφθαρμένος, είτε ήταν άνθρωπος της Εκκλησίας είτε άνθρωπος του κράτους, δεν ξέφευγε από την κριτική του αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου. Αλλά και κάθε άνθρωπο, με τις ομιλίες του στην εκκλησία, ο άγιος προσπαθούσε να τον φέρει στο δρόμο του Θεού.

Ο ιερός Χρυσόστομος κήρυττε πάντα με βάση την αγάπη. Τόνιζε ότι και οι πλούσιοι και οι διεφθαρμένοι είναι «παιδιά του» και δεν τους κρίνει επειδή τους μισεί, αλλά επειδή τους αγαπά και ενδιαφέρεται να μετανοήσουν και να σωθούν. Ήταν ένα διαμάντι ηθικής και ένας σοφός διδάσκαλος. **Έγραψε μάλιστα τη θεία λειτουργία που τελείται σχεδόν κάθε Κυριακή στις ορθόδοξες εκκλησίες ακόμη και σήμερα** (κυρίως τις προσευχές που διαβάζει ο ιερέας μέσα στο ιερό, από τις οποίες ακούμε ένα μικρό μέρος).

Όμως αυτή η στάση του προκάλεσε το μίσος των ανθρώπων της εξουσίας (αλλά δυστυχώς και κάποιων ανθρώπων της Εκκλησίας), με αποτέλεσμα να τον καθαιρέσουν από αρχιεπίσκοπο και να τον εξορίσουν (παρότι ο λαός τον αγαπούσε και τον ζητούσε πίσω), και μάλιστα δύο φορές. Ο άγιος, από την εξορία, έστελνε γράμματα στην Κωνσταντινούπολη, μάζευε χρήματα και απελευθέρωνε αιχμαλώτους από μια βαρβαρική φυλή της Μικράς Ασίας, τους Ίσαυρους!... Πιστή συνεργάτιδά του ήταν η αγία Ολυμπιάδα, μια σοφή και ενάρετη γυναίκα, που είχε το αξίωμα της διακόνισσας στην Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης.

Ο άγιος πέθανε στην εξορία και τα τελευταία του λόγια ήταν «δόξα τω Θεώ πάντων ένεκεν», δηλ. «δόξα τω Θεώ για όλα». Η ημερομηνία της κοίμησής του ήταν 14 Σεπτεμβρίου, αλλά, λόγω της εορτής του Τιμίου Σταυρού, η μνήμη του μεταφέρθηκε στις 13 Νοεμβρίου. Λίγα χρόνια αργότερα ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος Β' ο Μικρός (γιος του αυτοκράτορα Αρκάδιου, του διώκτη του αγίου) συνέταξε επιστολή συγγνώμης προς αυτόν, η οποία τοποθετήθηκε στον τάφο του, που μόνο έτσι κατορθώθηκε να ανοιχτεί, ώστε τα λείψανά του να μεταφερθούν στην Κωνσταντινούπολη. Ο τάφος του σώζεται στα Κόμανα του Πόντου, που σήμερα υπάγονται στη χώρα της Γεωργίας (κρατίδιο της Αμπχαζίας).

Στην Ιερά Μητρόπολη Ρεθύμνης και Αυλοποτάμου ο άγιος εορτάζεται ιδιαίτερα στους ιερούς ναούς του στα χωριά Άγιος Ιωάννης, Βιράν Επισκοπή, Ατσιπόπουλο και Μαρουλού, ενώ στην Ιερά Μητρόπολη Λάμπης, Συβρίτου και Σφακίων υπάρχει παρεκκλήσι του στο κτήριο της δεύτερης έδρας της Μητρόπολης, που βρίσκεται στο Φουρφρουρά Αμαρίου.